

»Oh, neka prvorodenci budu luk.⁴⁶⁾ Vi bacajte strele prema nebesima kao što se to čini lukom!«
Gok, Tag i Tengiz, naloživši takođe mnogo životinja i ptica, nadu u pustinji tri srebrena strele, uzmu ih i predaju oca, koji se obradova, podeli ih među sinove i reče:
»Oh, neka drugorodenčad budu strele.⁴⁷⁾ Vi budite kao strele, koje luk šalje!«

Nakon toga Oguz-kagan sazove oficire i narod na veliki kultaj.⁴⁸⁾ Oni su sedeli i raspravljalo se...

Desno od sebe Oguz-kagan dadne podići jedan stup visok 40 kulača (oko 60 m), na čiji vrh dadne obesiti zlatnu kokoš, a podno stupa privezati bela ovna. I s leve strane dadne usaditi jedan stup, visok 40 kulača, o čiji vrh dadne obesiti srebrenu kokoš, a pri dnu privezati jednog crnog ovna.

Bazuci (komadi luka, t. j. prvorodenčad) sedahu s desnu, a Učoci (oni koji lete, strele, t. j. drugorodenčad) s levu stranu Oguza. Kroz punih četrdeset dana i noći jeli su i veselili se. Konačno, Oguz-kagan podeli kraljevstvo među sinove rekavši im:

»O moji sinovi! Ja sam dugo živeo. Video sam mnogo rata. Sa kopljem. Bacao sam mnoge strele. Ja sam mnogo (zemalja) obišao na svom konju. Ucveljivao sam neprijatelje a nasmejavao prijatelje svoje. Ja sam ispunio svoju dužnost prema Bogu.⁴⁹⁾ Vama evo predajem svoju zemlju!« ...

M. Tajib Okić.

Босна и Бугари”

Босна је одавно дубоко урезана у свест бугарског народа. Постоје и писмени документи о интензивној духовној вези између Бугарске и Босне још за време bogumilstva u 11 i 12 веку. Зна се да су претставници Босне тада долазили тајно у Велико Трново да се напоје науком средњовековних социјалних револуционара. И, готово упоредо са ширењем bogumilskog покрета у Бугарској, и у Босни су постојале само велике конспиративне основе. Емисари бугарских bogumila, у виду тргована, с караваном одлазили су у Босну. Захваљујући неу-

46) Luk je znak goapodstva. Ta tri blizanca sačinjavaju kraljevsku rasu.

47) To jest oni kojima se zapoveda.

48) Neka vrsta parlamenta, institucija vrlo stara kod Turaka.

49) »Ja sam platio Plavome nebuz.

* Obesl članak utvrdan je pre useljenja vremena u „Politici“. Odmre je izmijenjen i nadopunjeno.

морном, честом и непосредном контакту између те две провинције, богумилство се у Босни убрзо развило толико да је, после протеривања из Бугарске, Босна дugo била центар овог покрета.

Сем богумилства било је и много других веза између Бугарске и Босне у прошлости. Наиме, позната је верска веза између њих још у 16 веку. Тада је римска врховна католичка курија из многих словенских крајева скупљала младиће, школовала их и као свршене свештенике слала у Бугарску да проповедају католичанство. Таквих мисионара било је највише у Босне. Чак је и оснивач католичке цркве у Бугарској био један босански фрањевица. Звао се Петар Солината. Родом је из града Соли у Босни, данашње Тузле.

Ипак је најизразитија идејна веза између Босне и Бугарске за време устанка у Босни и Херцеговини од 1875 до 1878 године. О њој нам је оставио много спомена и сам легендарни Христо Ботев, познати бугарски револуционер, песник и национални херој пре ослобођења Бугарске. У својим листовима »Дума«, »Знаме« и »Нова Блгарија«, који су тада излазили у Букурешту, Христо Ботев готово у сваком броју пише пламене чланке о тадањим босанским устанцима, велича их и пишући о њима потиче своје сугороднике на рат против турске тираније. Тако у броју 22 листа »Знаме«, у чланку о устанку у Босни и Херцеговини Христо Ботев узвикује:

»Сада је време да позовемо народ на устанак и пошто поцепамо снаге заједничког непријатеља да помогнемо и себи и својој браћи!«

У свом емигрантском органу »Знаме«, од 3 августа 1875 године, после једног славопева устанку у Босни и Херцеговини, Ботев пише:

»Једини нам је спас да и сами дигнемо руку и када забијемо нож у груди својих мучитеља, да сами захтевамо оно што нам припада и на што ми имамо право и историјско и етнографско. Сада, за време устанка у Босни, време је да и ми Бугари покажемо да смо и ми достојни слободе...«

Христо Ботев оштро осуђује покушаје неке тадање хришћанске господе да питање ослобођења балканских народа пренесе међународним конгресима европских држава. Он препоручује и захтева само онај начин који су изабрали »наши славјански братја в Босни и Херцеговина«.

»Европа ће имати право и повод да се са својим »човеколубивим« предлогима умеша онда ако се устанак ограничи само на једну или две покрајине. Ако се пак дигне и цео бугарски народ, ако своје границе прекораче и Србија и Црна Гора и ако се са Босанцима и Херцеговцима сложе да не положе

оружје пред другом потом Андришија, онда је питање решено и слобода Балканског Полуострва осигурана је, — пише Ботев у листу »Нова Бугарија« од 5 маја 1876.

У броју 23 свог револуционарног органа »Знамек«, Христо Ботев на уводном mestу објављује један пламени проглас устаника из Босне и Херцеговине:

»Дошло је време да и ми оружјем раскујемо наше вериге. Зора слободе треба и нас да озари. Време је! Наша браћа из Хрватске, Војводине, Далмације, Црне Горе и из Србије, — притеците нам у помоћ. Сада је време! Не требају нама речи, него дела и дела, и то што је могуће брже!«

Уопште, за Бугаре је Босна увек претстављала предмет пажње и јаких веза верских, трговинских, социјалних, конспираторских, па чак и фолклористичких и до данас. Многе бугарске народне песме опевају Босну, Босанце и Босанке. Према њима за Бугаре је Босна увек била »сиротица клета«, Босанци су јунаци и пустахије. Босанке су лепе, страсне и ћа-воласте.

У њиховој народној песми »Крали Марко деверува«, опева-ва се »Туринче Бошњаче, којто је јунак над јунаком«. Према другим песмама, бугарски народни јунаци често су у боју исили »босијањске калпаке«. За време Турака, босанске харије пролазиле су кроз Бугарску на ћабу. Према једној бугарској народној песми на путу су сусрели Мују Кесецију и изабрали га за вођу, јер је одлично познавао стазе и богазе.

Међу много других бугарских народних песама забележио сам једну коју сам слушао кад је певају бугарске сељанке по селима на обронцима Риле Планине. У том крају још је врло популарна. Опевава догађај, вероватно из 17 века, када је Босну покосила куга, »чума сипаница«:

В Босна бије чума сипаница,
Насред Босна три хора играјат.

Мелодија је болна и очајничка као што је било и оно стање у Босни које песма бугарских горштака овековечава. Садржина јој је ова:

У Босни је косила »чума сипаница«. Насред Босне играла су три кола: младих момака, девојака и невеста. Чума је стала и гледала

»на затакна перо аленково,
на завртје на лево, на десно,
на катурна пет стотин ергени,
опустјеха пет стотин копрали...*«

То је исто она учинила и са девојкама и невестама, због чега је опустело пет стотина церцефа и исто толико мегдана, али Босна ипак није признала своју невољу. Међутим, када је чумска токсика јединица у мајке зготвана се из Босне подијало.

Није онда никакво чудо што је Босна ушла и у бугарску литературу. Њено место је у њој нарочито видно у време романтизма и препорода. Босна је за Бугаре вековима била по-крајна мистике, елане и потстрек у борби за велико, лепо и добро. И, симпатије бугарског народа према Босни, несумњаво, добиле су најјачи израз године 1908. Тада је неумрли вој бугарског земљорадничког народа, као млади народни посланик, у софијском Народном собрању, протестовао против анексије Босне и Херцеговине!

Коста Крајшумовић